

УДК 159.937-053.4-056.313:75

DOI 10.32626/2413-2578.2021-18.125-137

О.М. Опалюк

sedoy74@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5956-0163>

Л.І. Лісова

ruzhitska1605@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3758-0294>

СВОЄРІДНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО СПРИЙМАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Відомості про авторів. Опалюк Олег Миколайович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Україна. E-mail: sedoy74@ukr.net. Лісова Людмила Іванівна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри логопедії та спеціальних методик факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Україна. E-mail: ruzhitska1605@ukr.net

Contact. Opalyuk Oleh Mykolayovych, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Psychological, Medical and Pedagogical Fundamentals of Correctional Work, Faculty of Special Education, Psychology and Social Work, Ivan Ogienko Kamyanets-Podilsky National University, Ukraine. E-mail: sedoy74@ukr.net. Lisova Lyudmila the Ph.D. of Pedagogy, assistant of therapy and special methods of Corrective and Social Pedagogy And Psychology Department of Kamenetz-Podolsk National Ivan Ohienko University, Ukraine. E-mail: ruzhitska1605@ukr.net

Відомості про наявність друкованих статей: 1. Гаврилов О.В., Липа О.В., Ляшенко О.М., Левицький В.Е., Опалюк О.М., Глоба О.П., Данильченко Є.В. Прикладна корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Навчальний посібник. Кам'янець-

Подільський. ТОВ «Друк-Сервіс», 2014. 592 с. 2. **Опалюк О.М.** Особливості використання нетрадиційних технік образотворчого мистецтва на уроках малювання в допоміжній школі // Актуальні питання колекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т. / За ред. В.М. Синьова, О.В.Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2016. Т.2. 486с. С. 263-273.

Опалюк О.М. Лісова Л.І. Своєрідність художнього сприймання у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку. У запропонованій статті подано результати дослідження художнього сприймання у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Перед сучасною спеціальною школою стоїть завдання підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Результати безпосереднього вивчення стану роботи з творами образотворчого мистецтва свідчать, що у спеціальній школі резерви продуктивного вирішення корекційно-розвивальних та виховних завдань використовуються неповною мірою. Актуальними залишаються питання про особливості сприймання у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку художніх образів творів живопису, їх розуміння і переживання, методики проведення уроків з образотворчого мистецтва та відповідної позакласної роботи з метою формування і корекції художнього сприймання школярів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Основною метою роботи в спеціальній школі є – підготовка дитини з порушеннями інтелекту до суспільно-корисної праці. Відомо, що дитина з особливими потребами може бути підготовлена до суспільно-корисної праці при умові, якщо школа і сім'я зуміють виправити, в деякій мірі, недоліки інтелектуального і фізичного розвитку дитини, формують у неї правильні відношення до праці і вкажуть їй необхідний мінімум загальноосвітніх і професійно-трудова навиків. Важливе корекційне значення у досягненні цієї мети має естетичне виховання дитини, як складової частини загальної системи гармонійного виховання.

Естетичне виховання дітей спеціальної школи, звичайно, забруднено в силу їх загального інтелектуального недорозвитку і досить слабких можливостей до самостійної художньої творчості. Тому керівна роль в розвитку таких вихованців належить корекційному педагогу, а також батькам.

Інтелектуальний недорозвиток, низький рівень пізнавальної діяльності, порушення емоційно-вольової сфери ускладнюють таку роботу. Естетичне сприймання передбачає наявність суджень, оцінок, емоційного ставлення до навколишнього світу. Звичайно, тут не йдеться про формування у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку повноцінного естетичного сприймання. Проте, під впливом корекційно-виховної роботи можна досягти деякого рівня правильних суджень і виробити певну естетичну чуйність, яка містить елементи естетичного сприймання.

Таким чином, недостатнє висвітлення у спеціальній літературі проблема сприймання творів образотворчого мистецтва молодшими школярами з порушеннями інтелектуального розвитку та необхідність визначення педагогічних умов, що сприяють вирішенню завдань спеціальної школи у цьому напрямку, неповне використання потенціалу образотворчого мистецтва у практиці роботи з молодшими школярами з порушеннями інтелектуального розвитку визначають актуальність обраної теми дослідження.

Ключові слова: молодший шкільний вік, порушення інтелектуального розвитку, естетичне сприймання, образотворче мистецтво.

Опалюк О.М. Лисова Л.И. Своеобразие художественного восприятия у младших школьников с нарушениями интеллектуального развития. В предложенной статье представлены результаты исследования художественного восприятия у младших школьников с нарушениями интеллектуального развития. Перед современной специальной школой стоит задача повышения эффективности учебно-воспитательного процесса. Результаты непосредственного изучения состояния работы с произведениями изобразительного искусства свидетельствуют о том, что в специальной школе резервы продуктивного решения коррекционно-развивающих и воспитательных задач используются не в полной мере. Актуальными остаются вопросы об особенностях восприятия у младших школьников с нарушениями интеллектуального развития художественных образов произведений живописи, их понимания и переживания, методики проведения уроков-бесед по изобразительному искусству и соответствующей внеклассной работе с целью формирования и коррекции художественного восприятия школьников. Основной целью работы в специальной школе является подготовка ребенка с нарушениями интеллекта к общественно-

полезному труду. Известно, что ребенок с особыми потребностями может быть подготовлен к общественно-полезному труду при условии, если школа и семья сумеют исправить, в некоторой степени, недостатки интеллектуального и физического развития ребенка, формируют у него правильные отношения к труду и укажут ему необходимый минимум общеобразовательных и профессионально-трудовых навыков. Важное коррекционное значение в достижении этой цели имеет эстетическое воспитание ребенка как составной части общей системы гармонического воспитания. Эстетическое воспитание детей специальной школы, конечно, загрязнено в силу их всеобщего интеллектуального недоразвития и достаточно слабых возможностей к самостоятельному художественному творчеству. Поэтому руководящая роль в развитии таких питомцев принадлежит коррекционному педагогу, а также родителям. Интеллектуальное недоразвитие, низкий уровень познавательной деятельности, нарушение эмоционально-волевой сферы усложняют такую работу. Эстетическое восприятие предполагает наличие суждений, оценок, эмоционального отношения к окружающему миру. Конечно, речь не идет о формировании у младших школьников с нарушениями интеллектуального развития полноценного эстетического восприятия. Однако, под влиянием коррекционно-воспитательной работы можно добиться некоторого уровня правильных суждений и выработать определенную эстетическую отзывчивость, содержащую элементы эстетического восприятия. Таким образом, недостаточное освещение в специальной литературе проблема восприятия произведений изобразительного искусства младшими школьниками с нарушениями интеллектуального развития и необходимость определения педагогических условий, способствующих решению задач специальной школы в этом направлении, неполное использование потенциала изобразительного искусства в практике работы с младшими школьниками определяют актуальность избранной темы исследования.

Ключевые слова: младший школьный возраст, нарушение интеллектуального развития, эстетическое восприятие, изобразительное искусство.

Opalyuk O.N. Lisova L.I. Peculiarities of artistic perception of junior schoolchildren with intellectual disabilities. The given article presents the results of a study of artistic perception of junior pupils with intellectual disabilities. Today special school faces the task of increasing the

efficiency of educational process. The results of involvement of works of fine art in education show that in special school the reserves of productive achievement of correctional, developmental and educational tasks are not used fully. The issues of perception of junior schoolchildren with intellectual underdevelopment of artistic images and paintings, their understanding and experience, methods of conducting lessons-conversations in fine arts and relating extracurricular activities intended to form and correct the artistic perception of schoolchildren remain topical. The main purpose of a special school is to prepare a child with intellectual disabilities for community service. It is known that a child with special needs can be prepared for socially useful work on condition that school and family are able to correct, to some extent, the shortcomings of child's intellectual and physical development, form the right attitude to work and point out the minimum of necessary general and vocational skills. Children's esthetic education as an integral part of the general system of harmonious development has an important corrective value in achieving this goal. Children's esthetic education in special school, of course, is polluted due to their general intellectual underdevelopment and weak opportunities in independent artistic creativity. Therefore, the leading role in the development of such pupils belongs to the correctional teacher, as well as parents. Intellectual underdevelopment, low level of cognitive activity, disorders of the emotional and volitional sphere make such work complicated. The esthetic perception presupposes the presence of judgments, evaluations, emotional attitude to the world around. Of course, this does not deal with the development of full aesthetic perception in junior pupils with intellectual disabilities. However, under the influence of correctional and educational work it is possible to reach a certain level of correct judgments and develop a certain aesthetic sensitivity with some elements of aesthetic perception. Thus, insufficient coverage of the problem of perception of fine arts by younger pupils with intellectual disabilities in special literature and the necessity to create pedagogical conditions contributing to tackling the problems of special schools in this sphere, the small use of the potential of fine arts in practice with junior pupils with intellectual disabilities, all that conditioned the relevance of the chosen research topic.

Key words: primary school age, intellectual development disorders, esthetic perception, fine arts.

Постановка проблеми. Однією з ведучих підсистем естетичного виховання є навчально-виховний процес спеціальної школи. Предмети

природничо-математичного, гуманітарного та естетичного циклів, а також трудове виховання вносять у цю підсистему свій вклад і одночасно тісно пов'язані між собою як її елементи. Керівну роль у забезпеченні педагогічної цілеспрямованості цього процесу відіграє корекційний педагог.

Важливим є художньо-естетичні впливи засобів масової комунікації (преса, радіо, телебачення, кіно), сім'ї, мікро середовища школяра. Контроль з боку школи за діяльністю її елементів виявляється у вивченні і аналізі впливів, ступеня сформованості в учнів естетичного ідеалу, смаку, критичної оцінки естетичної інформації, художніх інтересів і потреб школярів у галузі мистецтв, мотивів спілкування з ним.

Таким чином функціонування системи естетичного виховання учнів молодших класів спеціальної школи ефективно здійснюється тоді, коли вона діє не ізольовано, а включається у комплекс усієї навчально-виховної роботи і здійснюється з допомогою цілеспрямованого педагогічного керівництва.

Метою нашого дослідження стало вивчення своєрідності сприймання творів образотворчого мистецтва молодшими школярами з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Естетичний розвиток у дітей з особливими потребами відбувається набагато повільніше, ніж у дітей з нормальним інтелектом. Більшість з них, приходячи в спеціальну школу, не вміють диференціювати кольори, аналізувати картини. Пасивність в пізнавальній діяльності приводять до встановлення їх естетичного сприймання від норми. Такі діти, внаслідок їх інтелектуального і емоційного недорозвитку, перш за все сприймають лише елементарні прояви краси.

На основі збереження аналізаторів, використовуючи потенціальні можливості дітей з особливими потребами, корекційний педагог і вихователі досягають більш глибокого розуміння вихованцями навколишньої дійсності. В процесі естетичного виховання самостійно розширюються кругозір дітей, активізуються пізнавальні процеси, вдосконалюється увага, сила волі. Накопичення запасу художнього і естетичного уявлення зміцнює їх пам'ять, а впровадження в творчу працю технік образотворчого мистецтва спрямовує на подолання моторної скупості.

Звичайно, для організації правильного естетичного впливу на дітей з особливими потребами необхідно знати їх особливості, рівень

ураження інтелектуальної, емоційно-вольової сфери, характерні утруднення в практичній діяльності, а також можливості їх розвитку. Правильна організація естетичного виховання ґрунтовної підготовки вчителя і вихователя до цієї роботи, постійного підвищення фахової кваліфікації, загальної і педагогічної культури, чіткого знання завдань естетичного виховання.

Мета естетичного виховання – навчити дітей сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в усіх його проявах: в мистецтві, природі, праці, суспільних відносинах, вчинках людей.

Естетичне виховання здійснюється в комплексі з моральним, трудовим, фізичним вихованням. Саме комплексний підхід дозволяє найбільш ефективно вплинути на розвиток пізнавальної діяльності і емоційно-вольової сфери учнів молодших класів допоміжної школи на формування її переконань і почуттів.

Естетичне виховання залучає до сфери педагогічного впливу почуття дитини, збагачує їх, сприяє виробленню емоційних диференціювань, розвиває пам'ять дітей. Включення учнів у художню діяльність покращує їхню моторику, сприяє формуванню культури поведінки. Створення навколо дитини естетичної атмосфери викликає у неї почуття задоволеності, спонукає до спілкування, формує інтереси і потреби. Проте є ряд особливостей, які ускладнюють реалізацію завдань естетичного виховання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. А саме: - порушення сфери сприймань, зниження здатності до прийому і переробки різних видів інформації, що є наслідком недорозвитку сприймання, уваги, пам'яті, мислення і мовлення; - бідність і нестійкість пізнавальних інтересів; - низька активність у спілкуванні з оточуючим світом; - стереотипність мислення і діяльності, бідність уявлень, недорозвиток абстрактної функції мислення (перешкоджають розумінню прекрасного у мистецтві та дійсності); - бідність і неадекватність емоцій; - відставання у фізичному розвитку, передусім у руховій сфері.

З урахуванням своєрідності розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку і особливої ролі спеціальної школи естетичне виховання спрямовується на розв'язання наступних завдань: сприяння корекції вад психічного і фізичного розвитку розумово відсталих школярів з метою становлення особистості кожної дитини і підготовки її до самостійного життя; формування в учнів естетичного сприймання, вміння бачити і розуміти прекрасне у мистецтві, природі, повсякденному житті; збагачення наявного досвіду школярів

естетичними враженнями; виховання у дітей сенсорної культури, особистого ставлення до сприйнятого, розвиток естетичного смаку; привчання школярів до морально-естетичних оцінок і правильних, аргументованих суджень; розвиток і удосконалення емоційної сфери учнів, стимулювання у них естетичних почуттів і переживань (задоволення, радість, захоплення тощо) як адекватної реакції на красу природи, твори мистецтва чи навколишнє середовище; сприяння розвитку елементарних творчих здібностей і доступних розумово відсталим дітям художніх навичок (в галузі образотворчої діяльності, співів, музики, хореографії, ритміки, художнього рукоділля тощо)[9].

Естетичні емоції, переживання, смак до прекрасного формується у дітей молодших класів спеціальної школи протягом усього життя в школі-інтернаті: навчально-трудої діяльності, естетичному оформленні побутової обстановки, спілкуванні з природою, культурі взаємовідносин з вчителями, вихователями, однокласниками і т.д. Подальший естетичний розвиток вихованців відбувається в процесі художнього виховання, тобто при безпосередньому ознайомленні з творами мистецтва (літературними, образотворчими, музичними, драматичними) і участь в різних видах художньої самодіяльності (малюванні, музиці, роботі з природничим матеріалом, співах, декламації, танцях).

На основі опрацювання науково-педагогічних джерел, було визначено три найважливіші блоки з розвитку та корекції художнього (зорового) сприйняття в молодших школярів з інтелектуальними порушеннями: – розвиток зорових функцій (гострота зору, поля зору тощо) за допомогою використання спеціально організованої зорової стимуляції (відповідна апаратура, метод візуального подання матеріалу, метод вправ на активізацію просторового орієнтування, які носять психофізіологічний характер); – розвиток і корекція таких властивостей сприйняття, як цілісність, предметність, константа, свідомість, із використанням наочно-дієвих і наочно-образних методик роботи; – розвиток і корекція інтелектуального компонента зорового сприйняття за допомогою використання вербалізованих методик. Наведемо етапи формування художнього сприйняття кольору: 1) розрізнення кольорів; 2) розпізнавання кольорів; 3) назви кольорів; 4) узагальнення уявлень про колір як ознаку предметів. Так, на першому етапі навчають розрізняти два кольори. Краще всього починати з ахроматичності – білого та чорного. Для цього використовують

предмети, які відрізняються лише за цією ознакою. Наприклад, це можуть бути різнокольорові, але однакові за формою та розміром іграшки (кубики, машинки тощо) або геометричні фігури (квадратики або кулі) [3].

Спираючись на думки Н. Волкова, відзначаємо, що формування художнього сприйняття форми предмета розпочинається з того, що увагу дітей привертають до об'єктів, одні з яких мають постійну форму, а інші, наприклад, рідина, пластилін, віск, не мають постійної форми, а змінюються. Усвідомлення цього факту досягається шляхом виконання відповідних практичних дій, спрямованих на зміну форми об'єктів із різними властивостями. Наступним етапом є розрізнення об'ємних і плоских предметів. Дітям пропонують виконати з ними визначені практичні дії (наприклад, обійняти руками, накрити тканиною м'яч і обруч, коробку і аркуш паперу) і описати вербально результати цих дій. Таким чином, визначаються ознаки відмінності між плоскими і об'ємними предметами. Після зазначеного етапу з дітьми розглядають лінії різного характеру (вертикальні, горизонтальні й косі; прямі, ламані та криві; замкнені й незамкнені тощо), а також кути. Опрацювавши теоретичний матеріал, учні мають виконувати різні дії на практиці, зокрема знаходити кути в різних об'єктів і обводити їх рукою, малювати лінії та кути на папері тощо. Після закріплення отриманих знань про кути можна переходити до наступного етапу – вивчення плоских і об'ємних геометричних фігур. Так, учням необхідно пояснити, що назви геометричних фігур часто визначаються кількістю кутів, у такий спосіб визначають трикутник, чотирикутник та інші фігури. Наступним етапом у роботі з формування й розвитку художнього сприймання є класифікація фігур за формою. Відносячи ту або іншу фігуру до певної категорії, учень має обґрунтувати своє рішення, наприклад: «Це трикутник тому, що він має три кути та три сторони». Плоскі та об'ємні фігури варто засвоювати попарно – куб і чотирикутник, трапецію та піраміду, коло й кулю, конус і циліндр, зіставляючи їх та визначаючи спільне й відмінне в якісних характеристиках. Наступним етапом роботи є диференціація чотирикутників на паралелограми (квадрат, прямокутник, ромб) і трапеції. Для закріплення засвоєного матеріалу, учням з інтелектуальними порушеннями пропонують класифікувати предмети або їх зображення за формою. Учнів також навчають одні й ті самі об'єкти розкладати спочатку за кольором, потім уже за формою;

креслити плоскі геометричні фігури, виготовляти з різного матеріалу об'ємні фігури, відповідати на запитання: «Якої форми цей предмет?», «Цей предмет якого кольору?». Окрім засвоєння назв різноманітних геометричних фігур, до активного словника учнів додається поняття і їх форм. Корекція недоліків художнього сприйняття розмірів і величини здійснюється в безпосередній практичній діяльності, спрямованій на вимірювання за допомогою художнього (зорового) сприймання[3].

Навчання малюванню в спеціальній школі передусім спрямовано на те, щоб сприяти корекції суттєвих недоліків пізнавальної діяльності, а також розвивати і удосконалювати інтелектуальні операції, формувати у вихованців цілеспрямовану діяльність, позитивні особистісні позитивні якості та інше.

Художнє сприйняття учнів з інтелектуальними порушеннями характеризується звуженням обсягу, тому основним засобом його корекції є образотворча діяльність. Використання образотворчого мистецтва вдосконалює перцептивні дії дитини з особливими освітніми потребами, допомагає їй виділяти певні ознаки навколишньої дійсності. Однією з ефективних умов корекційно-виховного процесу, у якому образотворча діяльність є засобом, визначають використання словесного пояснення власних результатів роботи та кінцевого продукту чи результату. Вагомого значення в цьому процесі набуває збагачення активного словника дитини термінами, які **позначають** у художньому сприйнятті якісні характеристики предметів[3].

Захоплене ознайомлення розумово відсталих учнів з образотворчим мистецтвом розширює їхній світогляд, вчить бачити й розуміти прекрасне.

Висновки. Відповідно до мети нашого дослідження нами встановлено, щопід впливом корекційно-виховної роботи в учнів розширюється сфера чуттєвого пізнання. На основі розвитку мислення й мовлення створюються передумови для формування елементарних естетичних суджень. Естетичні переживання сприяють загальному загостренню відчуттів, особливо відчуттів кольорів, їх поєднань, ритму, динаміки. Через емоційне сприймання, осмислення змісту й виражальних засобів образотворчого мистецтва в їх єдності, оволодіння основами образотворчої грамоти, самостійну творчість учні опановують доступну їхній свідомості естетичну оцінку явищ

навколишньої дійсності. Загалом атмосфера уроків мистецтва має бути захопливою, динамічною, цікавою, сприяти новим відкриттям як в емоційному, так і в пізнавальному планах. Відвідування уроків має викликати в розумово відсталих учнів постійний пізнавальний інтерес до занять, радість від спілкування з мистецтвом і активне свідоме бажання оволодіти елементарними художніми знаннями й уміннями.

Бібліографія

1. Богданович М.В. Методика викладання математики в початкових класах / М.В. Богданович, М.В. Козак, Я. Л. Король. К.А.С.К., 1999. 352с. **2. Бондар В.І.** Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі 1. 1.Еременко И.Г. Олигофренопедагогіка / И.Г.Еременко. К. Вища школа, 1985. 328 с.**3. Войтенко А. А., Горбань Н. В.** Особливості розвитку художнього сприймання в учнів з інтелектуальними порушеннями засобами образотворчої діяльності. Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців : зб. наукових праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених 20 березня 2019 року : вип. 7 у 2-х томах. Т. 1. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С.Макаренка, 2019. – 184 с. Режим доступу: https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/7401/3/Корекційна%20та%20інклюзивна_Т.%201.pdf (дата звернення 24.11.2021 р.). та Корекційна та інклюзивна_Т. 1 [Unlocked by www.freemypdf.com].pdf **4. Демчук Л.В.** Особливості музично-естетичного виховання учнів молодших класів / Л.В. Демчук. Олександрія: Діа–плюс, 2009. 98 с. **5. Дмитрієва І.В.** Корекційна спрямованість естетичного виховання в старших класах допоміжної школи: Монографія / І.В. Дмитрієва. Слов'янськ, 2008. 373 с. **6. Дмитрієва І. В.** Корекція художнього сприймання розумово відсталих підлітків засобами образотворчого мистецтва : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / І. В. Дмитрієва К., 2002. 19 с. **7. Миронова С.П.** Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навчальний посібник / С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет: редакційно-видавничий відділ, 2008. 204 с. **8. Миронова С.П.** Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навчальний посібник / С.П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет: редакційно-видавничий відділ, 2008. 204 с. **9. Миронова С.П.** Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Підручник. Кам'янець-Подільський 2015 с.81-85 Режим доступу: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/>

123456789/3005/Myronova-S.P.-Korektsiina-psykhopedahohika.-
Olihofrenopedahohika.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення
24.11.2021р.).

Myronova-S.P.-Korektsiina-psykhopedahohika.-
Olihofrenopedahohika.pdf **10. Синьов В.М.** Корекційна
психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. – Частина 2.
Навчання і виховання дітей / В.М. Синьов. К. Вид-во НПУ імені
М.П. Драгоманова, 2009. 224 с. **11. Синьов В.М.** Корекційна
психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. – Частина 2.
Навчання і виховання дітей / В.М. Синьов. К. Вид-во НПУ імені
М.П. Драгоманова, 2009. 224 с. **12. Семко І.В.** Особливості розвитку в
дітей зі стійкими інтелектуальними вадами художнього сприймання.
Semko I.V. Specialties of the artistic perception development in children
with constant cognitive disorders. I.V. Semko // Actual problem sof the
correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine,
National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan
Ohyenko National University / editedby V.M. Synjov, O.V. Havrilov. –
Edition VI. Issue 1.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.- P. 247-
256 Режим доступу:<https://aqce.com.ua/vypusk-6/semko-iv-osoblivosti-rozvitku-v-ditej-zi-stijkimi-intelektualnimi-vadami-hudozhnogo-spriymannja.html> (дата звернення 24.11.2021 р.).

References:

- 1. Bogdanovich M.V.** Methods of teaching mathematics in primary school / M.V. Богданович, М.В. Kozak, J. L. King. К.А.С.К., 1999. 352р.
- 2. Bondar V.I.** Psychological and pedagogical bases of children's development in system 1. 1. Eremenko IG Oligophrenic pedagogy / IG Eremenko. K. Higher school, 1985. 328 p. **3. Voytenko A.A., Gorban N.V.** Features of the development of artistic perception in students with intellectual disabilities by means of art. Corrective and inclusive education through the eyes of young scientists: Coll. scientific papers on the materials of the VI International scientific-practical conference of students, graduate students and young scientists March 20, 2019: vol. 7 in 2 volumes. Vol. 1. Sumy: Publishing House of Sumy State Pedagogical University named after AS Makarenko, 2019. - 184 p. Access mode: https://repository.ssru.sumy.ua/bitstream/123456789/7401/3/Корекційна%20та%20інклюзивна_Т.%201.pdf(дата звернення 24.11.2021 р.). та Корекційна та інклюзивна_Т. 1 [Unlocked by www.freemyPDF.com].pdf.
- 4. Demchuk L.V.** Peculiarities of musical and aesthetic education of junior students / LV Demchuk. Alexandria: Dia-plus, 2009. 98 p. **5. Dmitrieva I.V.** Correctional orientation of aesthetic education in senior classes of auxiliary

school: Monograph / IV Dmitrieva. Slovyansk, 2008. 373 p. **6. Dmitrieva I.V.** Correction of artistic perception of mentally retarded adolescents by means of fine arts: author's ref. dis. Cand. ped. Science: special. 13.00.03 "Correctional pedagogy" / IV Dmitrieva K., 2002. 19 p. **7. Mironova S.P.** Oligophrenic pedagogy. Compact training course: textbook / SP Mironova. - Kamyanets-Podilsky: Kamyanets-Podilsky State University: editorial and publishing department, 2008. 204 p. **8. Mironova S.P.** Oligophrenic pedagogy. Compact training course: textbook / SP Mironova. - Kamyanets-Podilsky: Kamyanets-Podilsky State University: editorial and publishing department, 2008. 204 p. **9. Mironova S.P.** Correctional psychopedagogy. Oligophrenic pedagogy. Textbook. Kamianets-Podilskyi 2015 p.81-85 Access mode: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3005/Myronova-SP-Korektsiina-psykhopedahohika.-Olihofrenopedahohika.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (appeal date 24.11.2021). Myronova-SP-Korektsiina-psykhopedahohika.-Olihofrenopedahohika.pdf **10. Sinyov V.M.** Correctional psychopedagogy. Oligophrenic pedagogy: Textbook. - Part 2. Education and upbringing of children / V.M. Sinyov. K. Publishing house of NPU named after M.P. Dragomanov, 2009. 224 p. **11. Sinyov V.M.** Correctional psychopedagogy. Oligophrenic pedagogy: Textbook. - Part 2. Education and upbringing of children / VMSinyov. K. Publishing house of NPU named after M.P. Dragomanov, 2009. 224 p. **12. Semko I.V.** Features of development in children with persistent intellectual disabilities of artistic perception. Semko I.V. Specialties of the artistic perception development in children with constant cognitive disorders. I.V. Semko // Actual problem of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 1.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.- P. 247-256 Режим доступу:<https://aqce.com.ua/vypusk-6/semko-iv-osoblivosti-rozvitku-v-ditej-zi-stijkimi-intelektualnimi-vadami-hudozhnogo-sprijmannja.html> (дата звернення 24.11.2021 р.).

Авторський внесок

Опалюк О.М. – 50%, Лісова Л.І. – 50%

Received 12.09.2021

Accepted 12.10.2021

УДК 373,5: 376-056.26

DOI 10.32626/2413-2578.2021-18.138-149